

4. Дьякова Е.А. Логопедический массаж: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Академия, 2005. – 96 с.

5. Краузе Е.Н. Логопедический массаж и артикуляционная гимнастика: Практическое пособие. – СПб.: КОРОНА принт, 2004. – 80 с.

УДК 376-056.264

ЛОГОПЕДИЧНИЙ СУПРОВІД СІМ'Ї, В ЯКІЙ ВИХОВУЄТЬСЯ ДИТИНА З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Конопляста С.Ю.

доктор педагогічних наук, професор
Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М.П.Драгоманова

Кисличенко В.А.

Миколаївський державний
університет імені О.В.Сухомлинського

У статті висвітлено результати дослідження впровадження програми неперервного логопедичного супроводу сім'ї, у якій виховується дитина з порушеннями мовлення.

The article deals with the results of research of complex speech therapy provided for families with child with speech disorders and the programme of the logopedic support for such families.

Ключові слова: логопедичний супровід сім'ї, порушення мовлення, корекційний процес, батьки.

Keywords: speech disorders, correction process, logopedic support, parents.

Останні десятиріччя вивчення взаємодії сім'ї та логопеда здійснювалось переважно з організаційних позицій, що формувало однобічне уявлення та гальмувало розуміння глибини проблеми. Незважаючи на безперечну пріоритетність сім'ї у мовленнєвому розвитку дитини дошкільного віку (D.Boulby, Л.С.Виготський, О.М.Вінарська, М.М.Кольцова, М.І.Лісіна та ін.) роль родини звузилась до обмежених форм роботи з батьками у логокорекційному процесі. Порівняльний аналіз спеціальної літератури (Н.С.Жукова, О.М.Корнєв, О.М.Мастюкова, В.М.Сорокін, Т.Б.Філічева, Л.М.Шипіцина та ін.) свідчить про недостатність вивчення можливостей батьків у процесі корекції мовлення, про несформованість вимог до участі родини у логокорекції, відсутність єдиної системи інформування батьків та попередження мовленнєвих розладів.

Вищезазначене обумовило необхідність наукового обґрунтування, розробки та впровадження комплексної програми неперервного логопедичного супроводу сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення.

Концепція супроводу як нового напрямку у наданні допомоги дітям та їх оточенню почала активно розроблятися з середини 90-х років минулого століття. Теоретичні й практичні аспекти психолого-педагогічного супроводу відображені в роботах сучасних дослідників А.Г.Асмолова, М.Р.Бітянкової, Л.М.Гречко, С.В.Духновського, В.В.Кобильченка, О.А.Козирєва, Н.М.Назарової, О.Є.Обухової, Р.В.Овчарової, Т.І.Чіркової, Л.М.Шипіциної та ін. Особлива увага у дослідженнях спрямована на механізми, види, способи й умови надання психологічної підтримки та допомоги дітям у процесі шкільного навчання.

Системний аналіз проблеми показав доцільність виокремлення поняття «логопедичний супровід» у контексті неперервного, комплексного корекційно-логопедичного впливу у межах тріади «дитина-логопед-сім'я».

Логопедичний супровід сім'ї ми розглядаємо як структурний компонент загального психолого-педагогічного супроводу, де у співвідношенні підсистем логопедичний супровід залишається самостійним напрямом, що має свої методологічні засади, мету, специфічні завдання і шляхи вирішення. Логопедичний супровід – це вплив на дитину, прямий чи опосередкований (через близьке оточення), який реалізується у різних формах (за необхідністю) протягом усього дитячого віку спеціалістами-логопедами.

У ході проведеного дослідження розроблено алгоритм та зміст багатофункціональної програми неперервного логопедичного супроводу сімей дітей-логопатів, який включає інноваційні, включно з авторськими, та традиційні технології логокорекційної роботи у межах сімейно-центрованого підходу. Реалізація сучасного сімейно-центрованого підходу у практиці логопедичної роботи забезпечується наданням відповідної ролі батькам у процесі нормалізації перебігу розвитку мовлення дитини за умови постійної взаємодії логопеда і родини, яка виховує дитину з порушенням мовлення.

Розроблений нами зміст логопедичного супроводу сімей базується на міждисциплінарному підході та інтеграції декількох ланок процесу логопедичної допомоги дитини із ПМ у закладах охорони здоров'я та освіти, і є

організованим неперервним освітнім процесом, основний зміст якого складає взаємодія логопеда та родини.

Відправними у пошуку змісту логопедичного супроводу сім'ї у дослідженні були три позиції: загальнодефектологічний підхід до навчання та виховання дитини з особливостями психофізичного розвитку; сімейно-центрований підхід; неперервна взаємодія у триаді «дитина-логопед-сім'я», як необхідна умова інтенсифікації логокорекційної допомоги. Ми трактуємо логопедичний супровід родини, що виховує дитину з порушеннями мовлення, як цілеспрямовану, послідовну, неперервну дію в спеціально організованих умовах, відповідних психофізичним особливостям дитини-логопата.

Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення забезпечували пріоритетні напрями: інформаційно-просвітницький, діагностично-консультативний, логокорекційний, психолого-виховний.

Структура програми логопедичного супроводу сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення складалася з таких компонентів: цільового (цілі, принципи, завдання); змістового (базові складові, основні напрями діяльності); операційно-дієвого (періоди, етапи, форми, методи, прийоми, умови, способи взаємодії); оцінно-результативного (критерії, показники).

Загальними завданнями неперервного логопедичного супроводу було визначено: формування логопедичної компетентності (педагогічної культури) батьків; організація сприятливого мовленнєвого середовища, активізація процесів формування мовлення; попередження порушень мовлення, контроль перебігу розвитку мовлення; забезпечення вчасної логопедичної допомоги; формування взаємодії з родиною дитини з ПМ; логопсихологічна допомога батькам. Основними складовими логопедичного супроводу сім'ї було інформування, консультування та логопедична допомога. Найбільш важливою складовою логопедичного супроводу була багатоскладова, узгоджена робота логопеда та сім'ї дитини, починаючи з раннього віку.

Неперервність логопедичного супроводу сімей, які виховують дитину з порушеннями мовлення, забезпечувалась відповідним до вікової періодизації змістом роботи з урахуванням сімейно-суспільної форми виховання. Вихідні параметри, які враховувалися при розробці змісту кожного з періодів програми супроводу: вік дитини; рівень розвитку мовлення; ступінь необхідності та форма логопедичного впливу. Визначено зміст роботи у кожному блоці програми з урахуванням вікових періодів. Робота у перші три періоди носила превентивно-консультативний характер і передбачала забезпечення підґрунтя для ефективного подолання проблем у мовленнєвому розвитку дитини.

Оскільки період старшого дошкільного віку визначається становленням і формуванням психічних функцій та адаптивних можливостей дитячого організму, високим рівнем загальної та мовленнєвої сензитивності, основний зміст роботи у IV періоді логопедичного супроводу мав корекційний характер й охоплював роботу із сім'ями дітей з ПМ. Основним фактором інтенсифікації логопедичної допомоги дитині з ПМ ми вважали взаємодію у логокорекційній роботі батьків та логопеда, виходячи за традиційно сталі форми роботи з батьками у системі дошкільної освіти. Перш за все йдеться про програму теоретично-практичних семінарів «Логошкола для батьків».

Дослідно-експериментальна робота мала неперервний комплексний характер. Оцінний етап включав результати експериментально-дослідної роботи, отримані у експериментальній та контрольній групах під час навчально-формуального експерименту. Якісний та кількісний аналіз результатів навчального експерименту здійснювався порівняно з результатами констатувального етапу дослідження та результатами експериментальної й контрольної групи сімей у зазначених категоріях. Експериментальну групу склала група (110) батьків дітей з ПМ 6-го року життя, яка працювала за авторською програмою. Робота з батьками контрольної групи (70) проводилась згідно сталих, традиційних організаційних форм. Порівняльний аналіз здійснювався за показниками рівнів сформованості складових педагогічної культури батьків, активності їх участі у логокорекційному процесі та компетентності логопедів щодо роботи з батьками.

У результаті навчально-експериментального дослідження доведено ефективність запропонованої комплексної програми неперервного логопедичного супроводу сім'ї, в якій виховується дитина з ПМ. Отримані результати навчального експерименту та дані порівняльного аналізу виявили динамічне зростання показників готовності батьків до взаємодії з логопедом у процесі логопедичного супроводу.

В ієрархії складових логопедичного супроводу одною з найважливіших вважали педагогічну культуру батьків (педагогічні знання, педагогічні вміння та мотиваційні потреби). Так, збільшилась кількість батьків, уявлення яких про необхідні мовленнєві знання та вміння для успішного шкільного навчання дитини склали 71,8% (79), у порівнянні з результатами КГ (12,2% (9)). Значно підвищився достатній рівень логопедагогічних знань батьків з 48,3% (34) у КГ до 76,9% (85) у ЕГ. Зросла кількість батьків, які почали глибше розуміти значення спілкування у розвитку дитини – 68,2% (75) проти 25% (18).

Суттєвим виявилось зростання рівня мотиваційних потреб (на 32%), що підтвердило правильність обраного корекційного курсу. Наявність ініціативи у стосунках з логопедом з'явилась у 80,9% (89) батьків, на

відміну від 29,4% (21) у КГ. Зросла кількість батьків, які стали вважати допомогу логопеда необхідною: 88,2% (97) проти 14,4% (10). Більш свідомим стало відношення батьків до домашніх логопедичних завдань у 75,5% (83) у порівнянні з 23,3% (16) у КГ. Результатом впровадження превентивної роботи стало підвищення рівня педагогічної культури батьків на 32,3%.

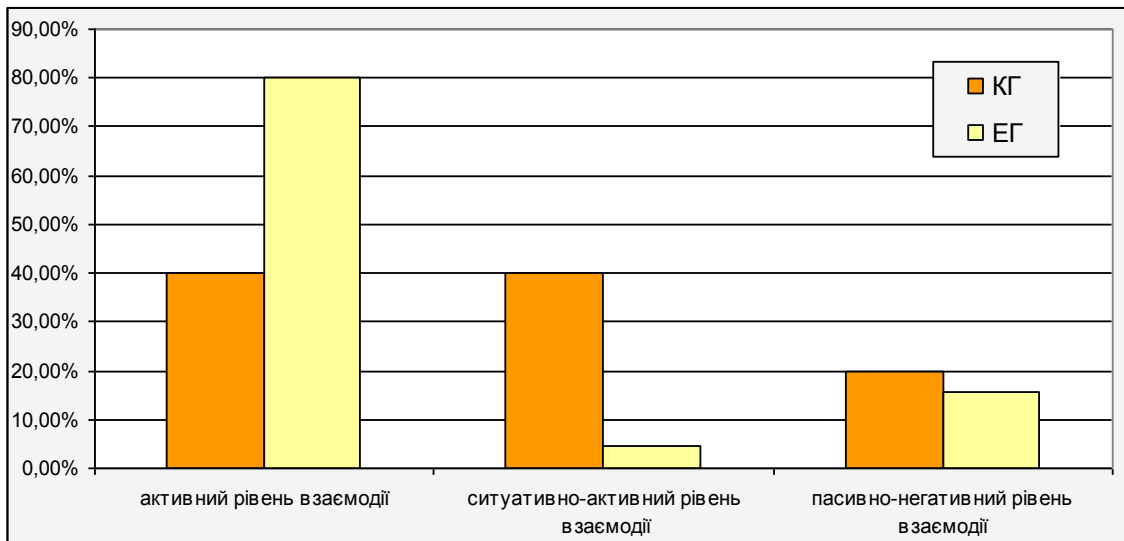

Рис.2. Динаміка взаємодії батьків та логопедів у логокорекційному процесі

Агрегованим показником логопедичного супроводу ми вважали активність взаємодії батьків та логопеда у корекційно-виховному процесі. Підвищився рівень усвідомлення батьками потенціалу процесу взаємодії з логопедом. Внаслідок проведеної експериментальної роботи кількість батьків, які знаходилися на активному рівні взаємодії, значно зросла – з 40% до 80%, за рахунок батьків, які взаємодіяли з логопедом на ситуативному рівні.

Включення батьків дітей раннього віку в організований логоінформаційний простір забезпечило підвищення мотиваційної потреби батьків у контролі мовленнєвого розвитку дитини та свідомого пошуку логопедичної допомоги за наявності порушень мовлення.

Таким чином доведено взаємозалежність та взаємообумовленість взаємодії в середині тріади «дитина-логопед-сім'я». Представлені результати експериментальної роботи свідчать на користь упровадження розробленої комплексної варіативної програми логопедичного супроводу сімей, які виховують дитину з порушенням мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кисличенко В.А. Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення. : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03 / В.А. Кисличенко. – К., 2011. – 20 с.
2. Конопляста С.Ю. Психолого-педагогічне вивчення дітей з вадами мовлення / С.Ю. Конопляста // Удосконалення підготовки науково-педагогічних кадрів в Україні : зб. наукових праць. К. : УДПУ імені М.П. Драгоманова, 1997. – С. 112 – 117.
3. Мастюкова Е. М. Семейное воспитание детей с отклонениями в развитии: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е. М. Мастюкова, А. Г. Московкина. – М. : Владос, 2003. – 408 с.

УДК 376.053.2-056.24

СИСТЕМА КОРЕКЦІЙНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ З ОБМЕЖЕНИМИ ПСИХОФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Кострикін В.Я.

Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М.П. Драгоманова

У статті розглядаються питання соціальної адаптації та самореалізації особистості людей з обмеженими можливостями засобами фізичної культури і спорту.

В статтє рассматриваются вопросы социальной адаптации и самореализации личности людей с